

การเสด็จออกมหาสมาคมครั้งแรกในรัชกาล เกิดขึ้น ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ และพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในหมู่พระมหามณเฑียร ในวันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๓ คือ หลังจากทรงประกอบ

ภาพ : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกมหาสมาคม ณ สหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม ๕ ธันวาคม ๒๕๕๕

พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จออกมหาสมาคม ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ โปรดเกล้าฯ ให้บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท จากนั้น เสด็จออกมหาสมาคม ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ซึ่งมีคณะบุคคลเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่

การเสด็จออกมหาสมาคม ณ "สหบัญชร" ครั้งแรกของรัชกาล ในคราวนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกมหาสมาคม ณ สหบัญชร พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ ในโอกาสพระราชพิธีบรมราชาภิเษก นับเป็นการเสด็จออกมหาสมาคมเบื้องหน้าพสกนิกรทุกหมู่เหล่าเป็นครั้งแรกของรัชกาลปัจจุบัน เป็นอีกหนึ่งประวัติศาสตร์ความประทับใจของปวงชนชาวไทย

การเสด็จออกมหาสมาคม ณ พระที่นั่งชัยมณฑล ซึ่งเป็นพระที่นั่งองค์พิเศษ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง

ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๖๐ พรรษา รัฐบาลและประชาชนชาวไทยจึงพร้อมใจกันจัดงานเฉลิมฉลองอย่างสมพระเกียรติ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๒ ที่สถิตเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้แก่แผ่นดินไทยได้ยาวนานถึงเพียงนี้ พระราชพิธีนี้จัดขึ้นครั้งแรกในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ งานเฉลิมฉลองในรัชกาลปัจจุบันถือเป็นการจัดงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ เป็นครั้งที่ ๒ ในพระบรมราชจักรีวงศ์ นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใด ๆ ในอดีต จึงเกิดพระราชพิธีกาญจนาภิเษกขึ้น ในวันที่ ๘ - ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๙ เพื่อฉลองการพระราชพิธีกาญจนาภิเษกเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติยาวนานถึง ๕๐ ปี ในการพระราชพิธีนี้ พระองค์ยังได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชในอดีต และเสด็จออกมหาสมาคม รับการถวายพระพรชัยมงคล พลับพลาพระที่นั่งกาญจนาภิเษก มณฑลพิธีท้องสนามหลวงอีกด้วย

หลังจากนั้น พระองค์ก็เสด็จออกมหาสมาคม ในวาระสำคัญต่างๆ เรื่อยมา โดยในกรณีนี้ที่เสด็จออกที่สัหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นบริเวณที่ต่อเนื่องกับพระลานพระราชวังดุสิต หรือลานพระบรมรูปทรงม้า ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวาง ภาพที่พบเห็นได้ทุกยุคทุกสมัยก็คือพสกนิกรชาวไทยจำนวนมากมายมहाศาลต่างไหลหลั่งกันมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทชื่นชมพระบารมีกันอย่างท่วมท้นมาโดยตลอด **ดังปรากฏในพระราชพิธีศุภมงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๔ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕ ที่ผ่านมา**

สืบเนื่องจากบทความเรื่อง พระราชพิธีเสด็จออกมหาสมาคม : พระราชพิธีที่ทรงรับการถวายพระพรชัยมงคลในรัชกาลปัจจุบัน วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม ๒๕๕๔ - มกราคม ๒๕๕๕) กล่าวถึงการพระราชพิธีเสด็จออกมหา

สมาคมเพื่อทรงรับการถวายพระพรชัยมงคลในรัชกาลปัจจุบัน ทั้งในโอกาสปกติ และโอกาสพิเศษที่โปรดเกล้าฯ ให้เหล่าพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ องคมนตรี พระบาท ณะองคมนตรี ณะรัฐมนตรี สมาชิก รัฐสภา คณะทูตานุทูต ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ตลอดจนพสกนิกรทุกหมู่เหล่า เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในโอกาสสำคัญต่างๆ ของรัชกาลแล้ว สถานที่ คือ พระที่นั่งองค์สำคัญ ที่โปรดเกล้าฯ ให้เป็นสถานที่เสด็จออกมหาสมาคมนั้น ก็มีความสำคัญยิ่ง การเสด็จออกมหาสมาคมทั้งในพระราชพิธีประจำปี และในพระราชพิธีที่จัดขึ้นในโอกาสพิเศษ จะโปรดเกล้าฯ ออกหมายกำหนดการในการเสด็จออก ณ พระที่นั่งองค์สำคัญต่างๆ ดังนี้

๑. พระที่นั่งไพศาลทักษิณมหินทรพิมาน ในหมู่พระมหามณเฑียร
๒. พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬารในหมู่พระมหามณเฑียร
๓. สัหบัญชร พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง
๔. สัหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต

ภาพ : ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ณ พระที่นั่งองค์พิเศษ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง

๕. มุขเด็จพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

๖. พระที่นั่งองค์พิเศษ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง

ดังที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากสารัตถะแห่งพระราชพิธีจะมีความสำคัญยิ่งแล้ว พระที่นั่งองค์สำคัญที่โปรดเกล้าฯ ให้เป็นสถานที่เสด็จออกมหาสมาคม เพื่อทรงรับการถวายพระพรชัยมงคลก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มี

ภาพ : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับพระที่นั่งพุทธานุภาพจนสิงห์ลาสน์พระราชนัดดั่ง ภายใต้อาสน์พญาลมทศเศวตฉัตร ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในการเสด็จออกมหาสมาคมพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓

ความสำคัญยิ่ง มีประวัติศาสตร์การสร้างและการใช้งานที่เปลี่ยนแปลงตามรัชกาล ตามยุคสมัย ดังจะได้กล่าวถึงพระที่นั่งองค์สำคัญเหล่านั้น ดังนี้

๑. พระที่นั่งไพศาลทักษิณมหินทรพิมาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ได้เสด็จออกมหาสมาคมเป็นครั้งแรกในรัชกาล ในการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ

พระที่นั่งไพศาลทักษิณมหินทรพิมาน เป็นส่วน

หนึ่งของหมู่พระมหามณเฑียร เป็นพระที่นั่งต่อเนื่องกับพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน สร้างขนาบติดต่อกับท้องพระโรงหน้าพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ด้านเหนือต่อกับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬารพิมาน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงใช้เป็นที่พักพระราชการแผ่นดินกับพระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ และเข้าทูลละอองธุลีพระบาท และใช้ประทับทรงพระสำราญ เสวยพระกระยาหาร และประกอบพระบรมราชานุกิจบางโอกาส บำเพ็ญพระราชกุศลภายใน แม้เมื่อปลายรัชกาลทรงพระประชวรได้ประทับบรรทมที่พระที่นั่งองค์นี้ตลอดทรวงวาระการโดยให้ข้าราชการเข้าเฝ้าอยู่ที่ชานชาลา ข้างพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬารพิมาน และเสด็จสวรรคตที่พระที่นั่งองค์นี้ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ณ พระที่นั่งองค์นี้ อันเป็นพระราชพิธีสืบมาจวบจน

ปัจจุบันว่า พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ จะทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ณ พระที่นั่งองค์นี้ และยังทรงตั้งพระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ และพระที่นั่งภัทรบิฐ อันเป็นพระที่นั่งสำหรับพระราชพิธี

บรมราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงสร้างเทวรูปเพื่อปกปักรักษากรุงรัตนโกสินทร์พระราชทานนามว่า "พระสยามเทวาธิราช" ประดิษฐานไว้ในพระวิมานซุ้มเรือนแก้ว

กลางผนังด้านทิศเหนือในพระที่นั่งไพศาลทักษิณองค์นี้

ลักษณะโดยทั่วไปของพระที่นั่งไพศาลทักษิณ เป็นอาคารทรงไทยก่ออิฐถือปูน ผนังภายนอกฉาบปูนเรียบทาสีขาว ตั้งอยู่ระหว่างท้องพระโรงหน้าพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน และพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬายสุรยพิมาน ลักษณะเป็นพระที่นั่งโถงยาว ๑๑ ห้อง (๑๑ ช่วงเสา) หอดยาวจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก ยกพื้นสูงสองเมตร ด้านที่ติดต่อกับท้องพระโรงหน้าเป็นคูหาเปิดโล่ง มีอฉมจันทร์ทางขึ้นลงตอนกลาง และที่เฉลียงชั้นลดของสองปีก ด้านที่เชื่อมกับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มีผนังกัน มีประตูตรงกลาง เรียกว่า "พระทวารเทวราชมเหศวร" เป็น

ทางเสด็จพระราชดำเนินเฉพาะของพระมหากษัตริย์ สองข้างพระทวารเทวราชมเหศวรมีพระบัญชา ๑๐ ช่อง พระบัญชาเฉพาะด้านที่เปิดออกสู่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย และพระบัญชาที่เปิดออกสู่ลานภายนอกประดับเป็นซุ้มบรรพัธลง นอกนั้นเป็นเรือนแก้วลายดอกเบญจมาศ หลังคามุงกระเบื้องดินเผาเคลือบสี ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ นาคสะดุ้ง ปิดทองประดับกระจกสีทอง หน้าบรรพฉ้างหลักไม้รูปสมเด็จพระอมรินทราธิราชประทับในวิมานปราสาทสามยอด พื้นกระຈกสีน้ำเงินประกอบลายก้านขดหัวนาค

ผนังด้านทิศตะวันออก มีพระทวารเสด็จฯ ออกไปยังหอพระสุราลัยพิมาน ช่วงบนเขียนภาพเทวดาบนสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ๓๒ องค์ ช่วงล่างระหว่างพระทวารเขียนภาพพระนารายณ์ปางต่างๆ

ผนังด้านทิศตะวันตก มีพระทวารเสด็จออกไปยังหอพระธาตุมณเฑียร ช่วงบนเขียนภาพเทพชุมนุมเหล่าเทวดาบนวิมาน ช่วงล่างเขียนภาพพระนารายณ์ปาง

ต่างๆ หน้าพระทวารประดิษฐานพระที่นั่งภัทรบิฐ พระราชอาสน์ทอดอยู่ภายใต้ต้นพญาลมहाเศวตฉัตร

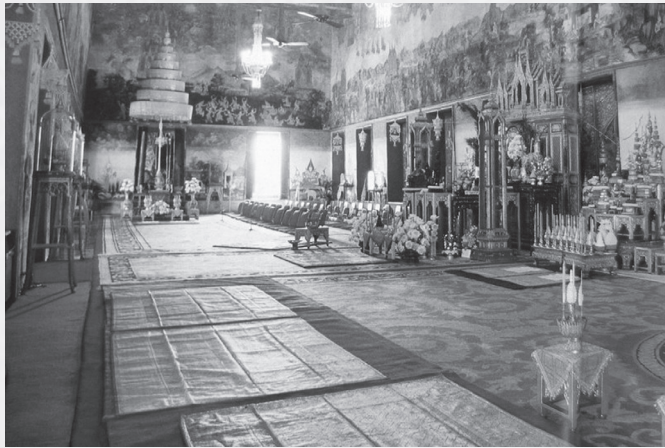
กลางผนังด้านทิศเหนือ เป็นพระวิมานสำหรับพระสยามเทวาธิราช ประดิษฐานอยู่ภายใต้ซุ้มเรือนแก้ว เบื้องหน้าตั้งโต๊ะหมู่บูชาแบบจีนพร้อมเครื่องสักการบูชา

ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณมหินทรพิมาน องค์นี้เป็นพระที่นั่งสำหรับประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกมาแต่โบราณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จออกมหาสมาคม เพื่อทรงรับการถวายพระพรชัยมงคลจากพระบรมวงศานุวงศ์ ณ พระที่นั่งองค์นี้ ภายหลังพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๓ เป็นครั้งแรก และครั้งเดียวในการเสด็จออก ณ พระที่นั่งองค์นี้

๒. พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬายสุรยพิมาน

พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย หรือพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬายสุรยพิมาน เป็นพระที่นั่งอยู่ในหมู่พระมหามณเฑียร ในพระบรมมหาราชวัง อยู่ทางทิศเหนือ ติดกับพระที่นั่งไพศาลทักษิณ มีกำแพงแก้วล้อมด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก อยู่ในพระราชฐานชั้นกลางใช้เป็นท้องพระโรงสำหรับเสด็จออกฝ่ายหน้า เป็นที่เสด็จ

ภาพ : ห้องพระโรง พระที่นั่งไพศาลทักษิณ

ออกว่าราชการ บางคราวก็ใช้เป็นที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล และเป็นที่เสด็จออกมหาสมาคมในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภายในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มีพระราชบัลลังก์ตั้งอยู่ ๒ องค์ คือ

พระที่นั่งบุษบกมาลา महाจักรพรรดิพิมาน

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เป็นพระราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์จะเสด็จขึ้นประทับบนพระราชบัลลังก์นี้ เพื่อเสด็จออกมหาสมาคมเป็นครั้งแรกในรัชกาลของพระองค์ ปัจจุบันใช้ประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาชัยวัฒน์ประจำรัชกาล และพระพุทธรูปสำคัญในการทรงบำเพ็ญพระพระราชกุศลในพระราชพิธี

พระแท่นมหาเศวตฉัตร เป็นพระแท่นราชบัลลังก์รองรับพระที่นั่งพุทธทานกานูจนสิงหาลงก์ ภายในพระนพปฎลมหาเศวตฉัตร สำหรับพระมหากษัตริย์ขึ้นประทับว่าราชการ และเสด็จออกมหาสมาคม

ในพระบรมมหาราชวัง พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มหาสุรยุพพาน เป็นพระที่นั่งที่เป็นสัญลักษณ์ของการขึ้นสู่ราชสมบัติโดยสมบูรณ์แห่งพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ ตามผังของพระบรมมหาราชวังนั้น พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ตั้งอยู่เหนือพระที่นั่งไพศาลทักษิณ และอยู่ข้างพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ แต่เดิมนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดเกล้าฯ

ให้สร้างตามแบบพระราชวังเดิมในสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งในสมัยนั้นห้องพระโรงเป็นตึกแบบเปิดโล่ง ไม่มีผนัง และพระที่นั่งเป็นทรงโค้ง พอล่วงเข้าสู่รัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ โปรดให้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ โดยการสร้างฝาผนังกันพร้อมหลังคาสูง และรัชกาลที่ ๖ ก็โปรดเกล้าฯ ให้เติมมุขเพิ่มทางด้านทิศตะวันตก และทิศตะวันออก ให้กว้างขึ้นเพื่อจะได้ใช้เป็นที่ประทับพระบรมวงศานุวงศ์ในขณะที่รอเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และแม้ว่าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยนี้ จะเป็นพระที่นั่งที่

พระมหากษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์ใช้เป็น ที่ว่าราชการและเสด็จออกมหาสมาคมภายหลังพระราชพิธีบรมราชาภิเษกก็ตาม พระที่นั่งองค์นี้ยังทรงใช้ในการบำเพ็ญพระราชกุศลในการพระราชพิธีสำคัญของรัชกาลด้วย โดยเฉพาะพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา อันเป็นพระราชพิธีประจำปี และพระราชพิธีสำคัญอื่นที่พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้นเพื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศลด้วย

ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมหาสุรยุพพาน นอกจากจะเป็นที่เสด็จออกมหาสมาคมในพระราชพิธีปกติโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ยังโปรดเกล้าฯ เสด็จออกมหาสมาคมพระราชพิธีในโอกาสพิเศษ อีก ๓ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๓ รอบ ๓๖ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๖

ครั้งที่ ๒ ในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก สมโภช ฉลองครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

ครั้งที่ ๓ ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ รอบ ๔๘ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๘

๓. พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท

พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท เป็นพระที่นั่งที่

ตั้งอยู่บนกำแพงพระบรมมหาราชวังด้านทิศตะวันออก ระหว่างประตูเทวาพิทักษ์ กับประตูศักดิ์ไชยสิทธิ์ พระที่นั่งองค์นี้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๗ เลียนแบบพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เดิมเรียกว่า **“พลับพลาสูง”** สร้างเป็นพลับพลาสำหรับประทับทอดพระเนตรกระบวนแห่ในการพระราชพิธี สรงสนานใหญ่ คือ การเดินช้างเดินม้า ราชพาหนะ ออกมารับประพรมน้ำมนต์ หรือจะเรียกว่าเป็นการสวนสนาม จตุรงค์เสนา ซึ่งมีริ้วขบวนประกอบด้วยพลเดินเท้า กระบวนช้าง กระบวนม้า และกระบวนรถ เดินขบวนผ่านหน้า ที่ประทับรับประพรมน้ำมนต์ เพื่อขัยมงคลก็ได้และทอดพระเนตรการฝึกช้าง ต่อมาในพุทธศักราช ๒๓๖๑ -

ภาพ : พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท

๒๓๗๐ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าฯ ให้รื้อพลับพลาสร้างใหม่เป็นแบบปราสาท พระราชทานนามว่า **“พระที่นั่งสุทไธสวรรย์”** ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงบูรณปฏิสังขรณ์ในพุทธศักราช ๒๓๙๖ ทรงเปลี่ยนนามพระที่นั่งและพระราชทานนามใหม่ว่า **“พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท”** และโปรดให้นับเป็นพระที่นั่ง ๑ ในหมู่พระอภิเนาว์นิเวศน์ ในรัชกาลปัจจุบันโปรดให้ต่อพระเฉลียงไม้ทางด้านตะวันออกทำเป็นสิห์บัญชร เพื่อเป็นที่สำหรับเสด็จพระราชดำเนินออกให้ราษฎรเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท ตั้งอยู่บนกำแพงพระบรมมหาราชวัง เป็นพระที่นั่งยอดปราสาทตั้งอยู่

บนฐานสูง มีอัมจันทร์ขึ้น ๒ ตอน คือ อัมจันทร์ด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้ เป็นทางขึ้นจากพื้นสู่ฐาน จากฐานมีอัมจันทร์ขึ้นสู่พระที่นั่ง ทั้งทางทิศตะวันออก ตะวันตก เหนือ และใต้ ด้านตะวันออกมีพระเฉลียงไม้ สร้างขึ้นในพุทธศักราช ๒๔๙๒ เป็น **“สิห์บัญชร”** สำหรับเสด็จออกให้พสกนิกรเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ณ สิบัญชร พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกเพื่อทรงรับการถวายพระพรชัยมงคล พระราชทานพระบรมราชวโรกาส ให้พสกนิกรเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระยารามราชภักดี ปลัดกระทรวงมหาดไทย กราบบังคมทูลถวายชัยมงคลในนามพสกนิกรชาวไทยทั่วพระราชอาณาจักร ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันที่ ๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ ถือได้ว่าการเสด็จออกมหาสมาคมครั้งนี้ เป็นการเสด็จออกมหาสมาคม ณ สิบัญชร เป็นครั้งแรกในรัชกาล และเป็นครั้งแรกของพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท นอกจากนี้ยังโปรดเกล้าฯ เสด็จออกมหาสมาคม ณ สิบัญชร พระที่นั่งองค์นี้อีก ๑ วาระ คือ ในวาระสำคัญที่ทรงแจ้งพระราชดำริในการเสด็จออกบรรพชาอุปสมบท เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙

๔. พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เป็นพระที่นั่งในหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ภายในพระบรมมหาราชวัง โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๑๙ ตั้งอยู่ระหว่างพระมทมนเทียร และพระมหาปราสาท ประกอบด้วย ปราสาท ๓ องค์ ทอดตัวจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก แต่ละองค์เชื่อมต่อกันด้วยมุขกระสันโดยตลอด

สถาปัตยกรรมของพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

เป็นการผสมระหว่างสถาปัตยกรรมไทยและสถาปัตยกรรมยุโรป โดยตัวอาคารพระที่นั่งมีรูปแบบสถาปัตยกรรมยุโรป แต่หลังคาพระที่นั่งเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมไทย

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เป็นพระที่นั่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นท้องพระโรงพุทธศักราช ๒๔๑๙ ภายหลังเสด็จประพาสสิงคโปร์และชวา โปรดเกล้าฯ ให้จางนายยอน คลุนิช ชาวอังกฤษ สถาปนิกจากสิงคโปร์ เป็นนายช่างหลวงออกแบบพระที่นั่ง นายเฮนรี คลุนิช โรส เป็นนายช่างผู้ช่วย โดยมีเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุนนาค) เป็นแม่กอง พระยาเวียงไทรเทพ เป็นผู้กำกับดูแลการทุกอย่าง และพระประดิษฐไพฑูริย์เป็น ผู้ตรวจกำกับบัญชีและของทั้งปวง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๑๙ เดิมมีพระที่นั่งต่าง ๆ เรียงต่อเนื่องกันรวม ๑๑ องค์ ปัจจุบันเหลืออยู่เพียง ๓ องค์

เริ่มแรกนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งองค์ใหม่เป็นแบบตะวันตก แต่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) กราบบังคมทูลขอให้ทำเป็นปราสาท จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนทรงหลังคาเป็นหลังคายอดปราสาท ๓ ยอดเรียงกันตามสถาปัตยกรรมไทย และเสด็จยกยอดปราสาทในปีพุทธศักราช ๒๔๒๑ มีการเฉลิมพระราชมณเฑียรในปีพุทธศักราช ๒๔๒๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

พระที่นั่งองค์นี้ชั้นบนสุด เป็นที่ประดิษฐานพระบรมอัฐิของพระมหากษัตริย์และพระมเหสีตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา ท้องพระโรงกลางเป็นที่เสด็จออกให้คณะทูตานุทูตข้าราชการชั้นสูงเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท หรือรับรองแขกผู้มีเกียรติ ภายในพระที่นั่งนี้เป็นที่ประดิษฐานพระที่นั่งพุดตานถม ซึ่งเป็นพระราชอาสน์ราชบัลลังก์ประจำพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท องค์พระที่นั่งทำด้วยไม้ หุ้มเงินถมลงยาทาทองซึ่งเรียกว่า ถมตะทอง นับได้ว่าเป็นเครื่องถมทองชิ้นใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

โคมไฟแขวนเดือยขนาดใหญ่ภายในพระที่นั่งนั้น ที่จริงแล้วมิใช่สิ่งมาโดยตรง สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ได้สั่งมาที่บ้านของตนเอง แต่

ปรากฏว่าโคมนั้นมีขนาดใหญ่เกินไป ท่านจึงนำมาถวายแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และโปรดเกล้าฯ ให้แขวนประดับ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทยังเป็นสถานที่แห่งแรกในประเทศไทยที่มีการใช้ไฟฟ้าเป็นครั้งแรกอีกด้วย ด้วยเหตุที่ว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ได้ทอดพระเนตรเห็นแสงไฟฟ้านั้นที่ประเทศทางตะวันตก และมีพระราชประสงค์ที่จะมาใช้ในประเทศไทย

หมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เป็นหมู่พระที่นั่งที่อยู่ระหว่างพระมหามณเฑียรและหมู่พระมหาปราสาทภายในพระบรมมหาราชวัง ทอดตัวจากทิศเหนือไปทิศใต้ ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นกลางและเขตพระราชฐานชั้นใน เพื่อใช้เป็นสถานที่ออกกวาราชการและเป็นที่ประทับส่วนพระองค์ เดิมประกอบด้วยหมู่พระที่นั่ง ๑๑ องค์ แต่เนื่องจากพระที่นั่งบางองค์ทรุดโทรมจนยากต่อการบูรณะจึงได้ทำการรื้อลง ประกอบด้วยหมู่

พระที่นั่ง ๔ องค์ ได้แก่

๑. **พระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์** (ห้องโถง) ใช้เป็นห้องสำหรับพระราชทานเลี้ยง

๒. **พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ** (ห้องทอง) เดิมใช้เป็นที่เสด็จออกขุนนางและประชุมร่วมกับคณะที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน

๓. **พระที่นั่งดำรงสวัสดิ์อันัญวงศ์** (ห้องผักกาด) เป็นห้องเครื่องลายคราม

๔. **พระที่นั่งนิพัทธพงศ์ถาวรวิจิตร** เป็นห้องพระภษา

ในระหว่างนั้น ยังทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชมณเฑียรขึ้นทางทิศใต้ของหมู่พระที่นั่งเดิมอีก ๖ องค์ โดยเริ่มสร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๑๓ ประกอบด้วย

๕. **พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร** เป็นพระราชมณเฑียรที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วย ห้องน้ำเงิน ห้องเหลือง และห้องเขียว นอกจากนี้ ยังเคยใช้เป็นที่เสด็จออกรับแขกเมืองด้วย

๖. **พระที่นั่งอมรพิมานมณี** เป็นพระวิมานที่บรรทมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๗. **พระที่นั่งสุทธาศรีอภิมรณ** เป็นห้องพระบรรทมของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพระพันปีหลวง

๘. **พระที่นั่งบรรณาคมสรณี** เป็นห้องทรงพระอักษร

๙. **พระที่นั่งราชปรีดีราชวโรทัย** เป็นห้องพักผ่อนพระอิริยาบถ

๑๐. **พระที่นั่งเทพदनัยนันทยากร** เป็นห้องบรรทมสมเด็จพระราชโอรสธิดาบางพระองค์

พระที่นั่งทั้ง ๑๐ องค์ ก่อสร้างเสร็จเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๑๖ โดยมีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบยุโรปทั้งสิ้น พระที่นั่งภายในหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงประกอบด้วย พระที่นั่ง ๑๑ องค์ ปัจจุบัน พระที่นั่งในหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทอยู่ในสภาพที่ชำรุดจน

เกินกว่าการบูรณะได้จึงมีการรื้อพระที่นั่งลงหลายองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน จึงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อและสร้างขึ้นใหม่ ๔ องค์ ได้แก่ **พระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์** **พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ** **พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร** และ**พระที่นั่งเทวาริณสถาน** เป็นพระที่นั่งที่รื้อลงและสร้างขึ้นใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน

พระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์ เดิมเป็นพระที่นั่งที่สร้างขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระราชดำริว่าสถานที่แห่งนี้เป็นที่ที่พระองค์เสด็จพระราชสมภพ และเป็นที่ประทับเดิมของพระองค์ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งขึ้นบริเวณนี้ ๒ องค์ ได้แก่ **พระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์** และ**พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ** โดยพระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์เป็นห้องโถงใช้จัดเลี้ยง ปัจจุบันพระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์องค์เดิมอยู่ในสภาพทรุดโทรมจนเกินกว่าจะบูรณะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน โปรดเกล้าฯ ให้รื้อพระที่นั่งองค์เก่าลงและสร้างพระที่นั่งองค์ใหม่ขึ้นแทนบนพื้นที่เดิมของพระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์ และพระที่นั่งนิพัทธพงศ์ถาวรวิจิตรเพื่อใช้เป็นห้องพระราชทานเลี้ยง

พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เป็นพระที่นั่ง ๑ ใน ๒ องค์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นบนพื้นที่ซึ่งพระองค์เสด็จพระราชสมภพ และเป็นที่ประทับเดิมของพระองค์ โดยนามของพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติมีความหมายว่า “เป็นที่พระมหากษัตริย์เสด็จพระราชสมภพ” พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เป็นสถานที่ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงประกาศจะให้มีการเลิกทาสท่ามกลางที่ประชุมคณะที่ปรึกษาราชการแผ่นดินเมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๑๗ พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติองค์เดิมอยู่ในสภาพทรุดโทรมจนเกินกว่าจะบูรณะได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้รื้อพระที่นั่งองค์เก่าลงและสร้างพระที่นั่งองค์ใหม่ขึ้นแทนบนพื้นที่เดิมของพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติและพระที่นั่งดำรง

ภาพ : พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต

สวัสด์อันญวงค์ เพื่อใช้เป็นห้องพระราชทานเลี้ยง

พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร เป็นพระที่นั่งที่ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นใน เดิมเป็นพระที่นั่งที่สร้างขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ หลังจากเสด็จประพาสสิงคโปร์และชวา มีมุขหน้าต่อกับพระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์และพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร องค์เดิมอยู่ในสภาพทรุดโทรมจนเกินกว่าจะบูรณะได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน โปรดเกล้าฯ ให้รื้อพระที่นั่งองค์เก่าลงและสร้างพระที่นั่งองค์ใหม่ขึ้นแทนเพื่อใช้เป็นสถานที่จัดงานพระราชทานเลี้ยงต้อนรับแขกเมือง

พระที่นั่งเทวารัณยสถาน เป็นพระที่นั่งทรงปราสาทมีลักษณะคล้ายพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาทสร้างขึ้นบนพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร ตั้งอยู่ติดต่อกับท้องพระโรงใหญ่อันเป็นที่จัดเลี้ยง นามพระที่นั่ง "เทวารัณยสถาน" หมายถึง สถานที่อันเป็นสวนป่าของเทวดาเป็นนามอนุสรณ์ถึง "สวนสวรรค์" ซึ่งเป็นสวนยกพื้นในหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ซึ่งสวนดังกล่าวทรุดโทรม

และถูกรื้อลงตั้งแต่แรก รื้อพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬารองค์เดิม

ณ มุขเด็จ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ เสด็จออกมหาสมาคมในโอกาสพิเศษ ๒ ครั้ง ครั้งแรกในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ และครั้งที่ ๒ ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๘๔ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔

๕. พระที่นั่งอนันตสมาคม

พระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นพระที่นั่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ โดยเสด็จพระราชดำเนินเพื่อทรงวางศิลาพระฤกษ์ ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๑ ในรัชสมัยที่ได้เถลิงถวัลยราชสมบัติครบ ๔๐ ปี สาเหตุสำคัญของการก่อสร้างพระที่นั่งอนันตสมาคมมี ๒ ประการคือ

ประการแรก ด้วยพระบาทสมเด็จพระ

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ มีพระราชดำริว่า พระที่นั่งต่างๆ ในพระราชวังสิต ซึ่งพระองค์โปรดให้สร้างขึ้น ณ ตำบลสามเสนคับแคบ ไม่กว้างขวางพอแก่การพระราชพิธีต่างๆ จึงเห็นควรให้ก่อสร้างพระที่นั่งองค์ใหม่

ประการที่สอง พระราชมณฑลที่ยรที่เรียกว่า "หมู่พระอภิเนาว์นิเวศน์" ในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยของพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้ทรุดโทรมอย่างรวดเร็ว ไม่สามารถจะบำรุงรักษาต่อไปได้ ครั้นจะสร้าง

ภาพ : เสด็จออกมหาสมาคม ในพระราชพิธีฉลองครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ณ สี่บบัฏชรพระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙

ขึ้นใหม่ สถานที่ในพระบรมมหาราชวังก็คับแคบ ด้วยสาเหตุ ๒ ประการข้างต้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดให้สร้างท้องพระโรงขึ้นใหม่ทางทิศตะวันออกของพระที่นั่งอัมพรสถานในพระราชวังดุสิต และโปรดให้นำชื่อท้องพระโรงเดิมในหมู่พระอภิเนาว์นิเวศน์ที่เรียกชื่อว่า "พระที่นั่งอนันตสมาคม" มาใช้เรียกชื่อท้องพระโรงใหม่ในพระราชวังดุสิต

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมขององค์พระที่นั่งอนันตสมาคมนั้น พระราชประสงค์เดิมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะให้สร้างในลักษณะของศิลปกรรมไทย

แต่เนื่องจากในขณะนั้นมีช่างไทยที่ทำได้อยู่คนเดียว คือ พระยาราชสงคราม (กร หงสกุล) ซึ่งไม่อาจทำได้เสร็จบริบูรณ์ทันพระราชประสงค์ในการใช้งาน ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะนายช่างที่จะดำเนินการก่อสร้างพระที่นั่งฯ โดยให้เจ้าพระยาอมราช (ปั้น สุขุม) เป็นผู้ดำเนินการ พระยาประจักษ์กิจวิจารณ์ (โอ อมาตยกุล) เป็นผู้ช่วย ส่วนช่างชาวต่างประเทศได้ใช้ช่างชาวอิตาลีเป็นส่วนใหญ่ ที่สำคัญมี นายซี อาร์เลกรี นายอี ยีโกโล เป็นวิศวกร นายแอมตามาโย นายเอริกิติ เป็นสถาปนิก

พุทธศักราช ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบทอดจากพระบรมชนกนาถ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการก่อสร้างต่อตามพระราชประสงค์จนสร้างเสร็จบริบูรณ์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๘ ระยะเวลาในการก่อสร้าง ๘ ปี สิ้นเงินค่าก่อสร้างประมาณ ๑๕ ล้านบาท ลักษณะและรูปแบบศิลปกรรมและ

สถาปัตยกรรม พระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นแบบอิตาลีเลียนสมัยเรอเนสซองส์ ตัวอาคารทำด้วยหินอ่อนสีขาว มีรั้วลายสีน้ำตาลแก่แกมหม่น ซึ่งสั่งซื้อมาจากเมืองคารารา ในประเทศอิตาลี เป็นอาคารสองชั้นมีโดมสูงใหญ่อยู่ตรงกลาง และมีโดมเล็กๆ อีก ๖ ยอด ขนาดของพระที่นั่งฯ ส่วนกว้างประมาณได้ ๔๙.๕๐ เมตร ยาว ๑๑๒.๕๐ เมตร และสูง ๔๙.๕๐ เมตร ชั้นบนของพระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นห้องโถงยาวประดับตกแต่งอย่างวิจิตรด้วยลวดลายแปลกตา ตั้งแต่เพดานซึ่งประกอบด้วยส่วนโค้งเชื่อมจากหัวเสาทั้งสองด้านเป็นระยะๆ เสาสร้างด้วยหินอ่อนทั้งต้น มีทั้งเสาแบบนูนเด่นและเสาแบบลอยตัว ที่หัวเสาสลักด้วยลวดลายใบไม้อันสวยงาม ซึ่งเป็นแบบที่นิยมใช้กัน

มากตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ เรียกว่า "แบบโครินเธียน" นอกจากนี้เหนือทวารที่จะผ่านแต่ละห้อง ยังตกแต่งด้วยรูปปั้นตุ๊กตาฝรั่งซึ่งเป็นศิลปะแบบโรมัน บนเพดานโดมของพระที่นั่งอนันตสมาคม มีศิลปกรรมที่น่าสนใจคือ ภาพเขียนสีน้ำมันขนาดใหญ่ เป็นฝีมือเขียนภาพของ นายริกูลี ช่างเขียนชาวอิตาลี ส่วนภาพเขียนบนเพดานโดมของพระที่นั่งฯ เป็นภาพแสดงถึงพระราชกรณียกิจในเหตุการณ์สำคัญๆ ของพระมหากษัตริย์ไทยในพระบรมราชจักรีวงศ์ตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๖ กล่าว คือ

๑. เพดานโดมทางด้านทิศเหนือ เป็นภาพเหตุการณ์เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ สมัยเมื่อยังดำรงพระยศ สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก เสด็จกลับจากราชการทัพ เมืองเขมร บรรดาพสกนิกรทั้งหลายพากันไปกราบบังคมทูลอัญเชิญให้ทรงรับราชสมบัติปกครองแผ่นดิน อันนับเป็นปฐมกษัตริย์ในราชวงศ์จักรี เพดานโดมด้านทิศตะวันออกของท้องพระโรงกลาง เป็นภาพเหตุการณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เสด็จออกประทับ ณ พระที่นั่งบุษบกมาลาที่มุขเด็จพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เนื่องในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๔

๒. เพดานโดมด้านทิศใต้ของท้องพระโรงกลาง เป็นภาพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พระราชทานอภัยทาน และทรงยกเลิกประเพณีทาสในประเทศไทยโดยสิ้นเชิง

๓. เพดานด้านใต้ของโดมทิศตะวันออก เป็นภาพเหตุการณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เสด็จเลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค ด้านหลังเป็นการก่อสร้างพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม ที่ทรงพระราชดำริสร้างเพิ่มเติมให้สูงขึ้นเพื่อเป็นศรีสง่าแก่พระนครหลวง

๔. เพดานโดมด้านทิศตะวันตก เป็นภาพเหตุการณ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เสด็จประทับเบื้องหน้าพระพุทธชินสีห์ แวดล้อมด้วยพระภิกษุและนักบวชต่างชาติศาสนานิกายต่างๆ ซึ่งได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ทั้งสองข้าง แสดงนัย

แห่งพระราชจรรยา ที่ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกของทุกศาสนา โดยไม่รังเกียจกีดกัน

๕. เพดานด้านเหนือของโดมทิศตะวันออก เป็นภาพเหตุการณ์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เสด็จเลียบพระนครทางสถลมารค จากหลังเป็นภาพป้อมเผด็จดัสกร พระมหาเจดีย์ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และพระมหาปราสาทราชมณเฑียรในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างและบูรณะให้สวยงามขึ้น

๖. ใต้โดมกลาง ซึ่งเป็นโดมใหญ่ที่สุดมีจารึกพระปรมาภิไธยย่อ "จปร" ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ผู้ทรงมีพระราชดำริก่อสร้างพระที่นั่งอนันตสมาคม ที่เพดานนับจากใต้โดมตลอดทั้งบริเวณท้องพระโรงกลาง มีจารึกพระปรมาภิไธย

ย่อ "จปร" สลับกับ "วปร" อันเป็นพระปรมาภิไธยย่อของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พระที่นั่งอนันตสมาคมได้ก่อสร้างแล้วเสร็จ

ในส่วนกลางของพระที่นั่งอนันตสมาคม ใต้โดมกลางเป็นห้องโถงใช้ในการประกอบพระราชพิธีต่างๆ มีพระที่นั่งพุทธทานกัญจนสิงหาสน์ ซึ่งเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภายใต้พระนพปฎลมหาเศวตฉัตร

นับแต่พระที่นั่งอนันตสมาคมได้ก่อสร้างแล้วเสร็จมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน นอกจากเป็นสถานที่ใช้ประชุมรัฐสภาของชาติในวันที่ ๒๘ มิถุนายน พุทธศักราช

๒๔๗๕ กระทั่งวันที่ ๑๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๗ แล้วยังเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์การเมืองไทย เช่น รัฐพิธีเปิดประชุมสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งแรกของรัฐสภา พระราชพิธีฉลองวันพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในวันที่ ๑๐ ธันวาคมของทุกๆ ปี พิธีเปิดประชุมรัฐสภาระหว่างประเทศ ในหลายๆ โอกาส อันนับว่าเป็นสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าในด้านศิลปกรรม วิจิตรศิลป์ ทั้งเป็นเอกลักษณ์อันรุ่งโรจน์ขององค์กรนิติบัญญัติแห่งชาติ สะท้อนถึงสัญลักษณ์แห่งความผูกพันของสถาบันพระมหากษัตริย์ และวิวัฒนาการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยที่ยาวนาน นับจากอดีตกาลสืบทอดถึงปัจจุบัน และเชื่อมโยงต่อไปในอนาคต รวมทั้งยังเป็นสถานที่ที่ประกอบพระราชพิธี รัฐพิธีสำคัญๆ มากมาย อาทิ รัฐพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร พระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ

ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นสถานที่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ เสด็จออกมหาสมาคม เพื่อทรงรับการถวายพระพรชัยมงคลมาแล้ว ๔ ครั้ง ดังนี้

เสด็จออกครั้งแรกเนื่องในวาระงานสมโภชเนื่องในการเสด็จนิวัตพระนคร หลังจากทรงเสร็จสิ้นพระราชกรณียกิจเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในทวีปยุโรป เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๔

ครั้งที่ ๒ ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๗๒ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๒

ครั้งที่ ๓ ในโอกาสพระราชพิธีฉลองครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙

ครั้งที่ ๔ ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๕ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕

๖. พระที่นั่งองค์พิเศษ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ เสด็จออกมหาสมาคมเพื่อทรงรับการถวายพระพรชัยมงคล ณ พระที่นั่งองค์พิเศษ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง ใน ๒ สาระสำคัญ คือ ๑. พระราชพิธีชัยมงคลภิเษก ในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๖๐ พรรษา และได้ออกนามพระที่นั่งองค์นี้ตามชื่อพระราชพิธีว่า “พระที่นั่งชัยมงคลภิเษก” เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และ ๒. พระราชพิธีกาญจนาภิเษก ในมหามงคลสมัยฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี และได้ออกนามพระที่นั่งองค์นี้ตามชื่อพระราชพิธีว่า “พระที่นั่งกาญจนาภิเษก” เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๙ การเสด็จออกมหาสมาคมในการพระราชพิธี ๒ ครั้งนี้ เป็นกรณีพิเศษที่เสด็จออก ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง ด้วยเป็นพระราชพิธีสำคัญแห่งพระชนมพรรษา และพระราชพิธีสำคัญแห่งสิริราชสมบัติ

การเสด็จออกมหาสมาคม เพื่อทรงรับการถวายพระพรชัยมงคล ในพระราชพิธีสำคัญของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นอีกหนึ่งประวัติศาสตร์อันสำคัญของชาติที่ต้องมีการจารึกไว้ ทั้งนี้ ความสำคัญของพระราชพิธี และพระที่นั่งที่เสด็จออกมีความสำคัญอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ได้โปรดเกล้าฯ เสด็จออกมหาสมาคมเพื่อให้พสกนิกรของพระองค์ได้ชื่นชมพระบารมี ชื่นชมพระปรีชาญาณผ่านพระราชดำรัส ด้วยทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ดำรงมไหศวรรยราชสมบัติยาวนานยิ่ง จึงปรากฏพระราชพิธีสำคัญที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในรัชกาลก่อนๆ ให้พสกนิกรได้ชื่นชมโสมนัสตั้งเป็นที่ประจักษ์